

**Проект Ради Європи
«Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II»
(SFEM-UA – Фаза II)**

LEX__2026_14

2 червня 2026 р.

ЮРИДИЧНИЙ ВИСНОВОК

щодо окремих положень (стосовно свободи слова, медіа та доступу до інформації)
проекту

Цивільного кодексу України (реєстраційний № 15150)
(*статті 294–299, 321, 324, 326–328, 332, 336, 337, 345, 353*)

Відділ співробітництва з питань свободи слова

Роль і відповідальність Ради Європи у захисті свободи слова підкреслені у «Рейк'явікських принципах демократії» та [Рейк'явікській декларації — Об'єднані навколо наших цінностей](#).

Проєкт [«Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II»](#) фінансується у межах Плану дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023–2026 роки та спрямований на вирішення нагальних потреб головних зацікавлених сторін і медіа акторів у країні. Метою проєкту є «Сприяння плюралістичному медіасередовищу в Україні шляхом вдосконалення правової бази та політик відповідно до європейських стандартів». Проєкт реалізується за трьома основними напрямками:

- (1) Гармонізація законодавства України у сфері медіа, свободи слова і доступу до інформації відповідно до європейських стандартів;
- (2) Ефективне впровадження законодавства, що регулює захист журналістів, суспільне мовлення та роботу регуляторних органів, відповідно до європейських стандартів;
- (3) Ефективні комунікаційні стратегії, які просувають збалансоване висвітлення в медіа та запобігають виникненню інформаційного безладу.

Документ підготовлено у рамках проєкту «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II» Данілом Сербіним, консультантом Ради Європи.

www.coe.int/freedomofexpression

Зміст

I. Вступ	6
II. Загальна інформація та передумови	6
III. Резюме	7
IV. Юридичний аналіз окремих положень законопроекту	9
A. Право на спростування та право на відповідь (статті 294–295).....	9
B. Право на примирення, заборону поширення інформації та відшкодування шкоди (статті 296–299)	13
C. Право на честь та репутацію (стаття 324)	17
D. Право на інформацію та право на особисту інформацію (статті 326–327).....	17
E. Цифрові права особи: цифровий образ, право на забуття, особисті нотатки та цифрова приватність (статті 321, 328, 332, 336).....	19
F. Право на інформаційний спокій (стаття 337)	22
G. Цифрові права юридичної особи: цифровий образ та цифрова приватність (статті 345, 353).....	23
V. Висновки та рекомендації.....	26

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Директива (ЄС) 2024/1069 Європейського Парламенту та Ради від 11 квітня 2024 року про захист осіб від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовими процесами	Директива (ЄС) 2024/1069
Директива Європейського Парламенту та Ради 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 року про узгодження певних положень, визначених законами, підзаконними актами та адміністративними положеннями у державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіа послуг	Директива 2010/13/ЄС
Європейська конвенція з прав людини	ЄКПЛ або Конвенція
Європейський суд з прав людини	ЄСПЛ
Загальна декларація з прав людини	ЗДПЛ
Проект Цивільного кодексу України (реєстраційний № 15150), zareєстрований 9 квітня 2026 року	Законопроект
Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних)	Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR)
Регламент (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту	Регламент ЄС 2024/1689 (AI Act)

Рекомендація CM/Rec(2024)2 Комітету міністрів державам-членам щодо протидії SLAPP, ухвалена 5 квітня 2024 року	Рекомендація CM/Rec(2024)2
Рекомендація REC(2003)13 Комітету міністрів щодо надання інформації через медіа стосовно кримінального судочинства, прийнята 10 липня 2003 року	Рекомендації Rec(2003)13
Рекомендація Rec (2004) 16 Комітету міністрів Ради Європи щодо права на відповідь у новому медіа-оточенні.	Рекомендація Rec(2004)16
Резолюція (74) 26 Комітету міністрів Ради Європи «Про право на відповідь – стан особи відносно преси»	Резолюція (74) 26
Резолюція від 25 грудня 1998 року № 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Право на приватність»	Резолюція 1165 (1998)
Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ГА ООН) «Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права», ухвалена 16 грудня 2005 року	Резолюція ГА ООН 60/147
Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV	Цивільний кодекс України
Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX «Про медіа»	ЗУ «Про медіа»

I. Вступ

Цей юридичний висновок підготовлено в рамках Проєкту Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні – Фаза II» (далі – «Проєкт») на запит Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова до Ради Європи від 4 травня 2026 року.

У ньому оцінюється відповідність окремих положень Проєкту Цивільного кодексу України (реєстраційний № 15150), зареєстрованого 9 квітня 2026 року та прийнятого у першому читанні 28 квітня 2026 року, стандартам Ради Європи у галузі свободи слова та свободи медіа, практиці Європейського суду з прав людини, а також відповідним положенням законодавства Європейського Союзу в контексті зобов'язань України у межах підготовки до вступу до Європейського Союзу.

Аналізу підлягають статті 294–299, 321, 324, 326–328, 332, 336, 337, 345 та 353 Законопроєкту – у частині, що стосується діяльності медіа, свободи слова, права на поширення інформації, а також особистих немайнових прав у цифровому середовищі.

Цей юридичний висновок ґрунтується на тексті Законопроєкту № 15150, що був опублікований на офіційному вебсайті Верховної Ради України ¹.

У листі Голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова Ярослава Юрчишина із запитом на проведення цього юридичного огляду зазначається, що Комітет звертає увагу на те, що Законопроєкт, спрямований на комплексну модернізацію цивільного законодавства України, зокрема - у сфері особистих немайнових прав у цифровому середовищі, містить низку положень, широке формулювання яких може вимагати додаткових гарантій для забезпечення їх послідовного тлумачення та дотримання стандартів свободи слова. Комітет висловив занепокоєння тим, що окремі положення потенційно можуть використовуватись з метою тиску на журналістів та медіа.

II. Загальна інформація та передумови

Законопроєктом пропонується прийняття нового (рекодифікованого) Цивільного кодексу України на заміну нині діючому Цивільному кодексу України, що був прийнятий 16 січня 2003 року. Розробники Законопроєкту пояснюють необхідність оновлення загальних положень цивільного законодавства розвитком суспільних відносин, появою нових технологій та нормативних актів, а також євроінтеграційними процесами та необхідністю імплементації європейських стандартів у різних галузях.

¹ <https://itd.rada.gov.ua/DraftLawinfo/DraftLaws/Card/69837/>

Цивільний кодекс в системі українського права є основним джерелом регулювання приватних відносин, до яких серед іншого належать відносини, предметом яких є інформація, а також майнові та немайнові права, пов'язані з поширенням та іншими діями щодо інформації. Відповідно до статті 198 Законопроєкту, різновидом особистих благ є, серед іншого, честь, гідність і репутація. Таким чином, прийняття нового Цивільного кодексу безпосередньо зачіпатиме правову базу, що регулює поширення інформації та захист особистих немайнових прав.

Законопроєкт містить ряд новацій порівняно з чинним регулюванням: розмежування права на спростування та права на відповідь у самостійних статтях (294 та 295); запровадження нового способу позасудового врегулювання конфлікту через примирення (стаття 296); законодавче закріплення права на цифровий образ (стаття 321); права на забуття (стаття 328); права на особисті нотатки (стаття 332); права фізичної особи на цифровий особистий простір (стаття 336); права на інформаційний спокій (стаття 337), а також – уперше в українському цивільному законодавстві – права юридичної особи на цифровий образ (стаття 345) та права юридичної особи на цифровий особистий простір (стаття 353). Ці нові норми свідчать про спробу адаптації цивільного законодавства до стану відносин, що виникають у сучасному суспільстві.

Водночас правозахисні організації, журналісти та медіа актори висловили занепокоєння щодо окремих статей Законопроєкту, вказавши на потенційний ризик їхнього використання як інструменту тиску на вільну пресу. Зокрема, обговорення викликали положення щодо заборони поширення інформації, знищення тиражів друкованих видань та необмежене право на відповідь незалежно від достовірності інформації та інші положення статей Законопроєкту.

Оскільки Україна є кандидатом на вступ до Європейського Союзу, цей аналіз виконано в контексті відповідності положень Законопроєкту основним актам права ЄС, рішенням ЄСПЛ та стандартам Ради Європи щодо свободи слова, права на вільне поширення інформації, особистих немайнових прав людини та вимог щодо заборони їх порушення.

III. Резюме

Законопроєкт у частині, що є предметом цього юридичного висновку, містить ряд суттєвих позитивних кроків у напрямку приведення вітчизняного цивільного законодавства у відповідність до сучасних міжнародних стандартів. До таких кроків належать: чіткіше розмежування права на спростування та права на відповідь; законодавче закріплення окремих висновків та позицій усталеної практики ЄСПЛ, що раніше знаходила своє відображення лише в судових рішеннях; спроба

комплексного врегулювання цифрових прав у нових статтях 321, 328, 332, 336, 337, 345 та 353.

Разом із тим аналіз окремих положень виявив низку системних недоліків, які потребують усунення. Деталізований юридичний аналіз викладено у розділі IV, нижче подано загальне резюме виявлених проблем.

По-перше, у кількох ключових статтях відсутній диференційований підхід до публічних та приватних осіб, що суперечить усталеній практиці ЄСПЛ (зокрема, [«Аксель Шпрінгер проти Німеччини» \(Axel Springer AG v. Germany\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.02.2012 \(заява № 39954/08\); «Лінгенс проти Австрії» \(Lingens v. Austria\), ЄСПЛ, 08.07.1986 \(заява № 9815/82\)\)](#). Відповідно до цієї практики межі допустимої критики щодо публічних осіб є ширшими, і вони зобов'язані проявляти вищий рівень толерантності до суспільного контролю.

По-друге, ряд норм сформульовано з недостатньою точністю, що суперечить вимозі «якості закону» згідно зі стандартом, виробленим у справі [«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\), ЄСПЛ, 26.04.1979 \(заява № 6538/74\)](#). Застосування таких відкритих формулювань, як «тощо», «орган правопорядку», «особиста безпека», «істотне значення», створює ризик непередбачуваного та суперечливого правозастосування.

По-третє, окремі положення несуть ризик непропорційного втручання у свободу слова та свободу медіа: зокрема, право на знищення документа (стаття 294) та всього тиражу друкованого видання (стаття 297), необмежене право на відповідь незалежно від достовірності інформації (стаття 295), а також режим обробки даних, що ґрунтується виключно на згоді (статті 336 та 353).

По-четверте, статті, що регулюють цифрові права фізичних осіб (321, 327, 328, 332, 336), не завжди узгоджені між собою та з вимогами Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR). Аналогічна проблема притаманна і статтям про цифрові права юридичних осіб (345, 353), які, крім того, поширюють на юридичних осіб концепції «особистого простору» та «приватності», що в практиці ЄСПЛ традиційно орієнтовані на захист людської гідності та автономії фізичних осіб.

По-п'яте, статті 345 та 353 – в частині встановлення «згоди» юридичної особи як єдиної підстави обробки даних – можуть паралізувати регуляторний нагляд, антикорупційний контроль, журналістські розслідування та OSINT-аналіз (аналіз відкритих джерел). За відсутності винятків для обов'язкового оприлюднення інформації та журналістської діяльності ці положення створюють особливий ризик того, що юридичні особи можуть використовувати їх як інструмент для перешкоджання журналістським розслідуванням.

По-шосте, жодне з проаналізованих положень не враховує ризиків використання права на захист особистих немайнових прав як інструменту SLAPP-позовів (стратегічних позовів проти участі громадськості), що становить суттєвий недолік з

огляду на чинні міжнародні зобов'язання України у сфері протидії стратегічним позовам проти участі громадськості, які закріплені у Рекомендації CM/Rec(2024)2 Ради Європи та Директиві (ЄС) 2024/1069. Також в положеннях Законопроєкту не вбачається врахування висновків викладених в [Юридичному висновку щодо законодавчих змін про захист громадської участі від явно необґрунтованих претензій або зловживань судовими процесами в Україні \(LEX_2026_09 від 27.02.2026 року\)](#), підготовлених Радою Європи в лютому 2026 року. Тому Рада Європи рекомендує владі переглянути положення Законопроєкту відповідно до вищезгаданих стандартів Ради Європи та рекомендацій, зазначених в юридичному висновку Ради Європи (LEX_2026_09), щоб запропонована система не могла бути використана для обмеження участі громадськості або свободи вираження поглядів шляхом зловживань у судовому процесі.

IV. Юридичний аналіз окремих положень законопроєкту

A. Право на спростування та право на відповідь (статті 294–295)

Статті 294 та 295 Законопроєкту є концептуальними наступниками статті 277 чинного Цивільного кодексу України, яка встановлювала право на відповідь та на спростування недостовірної інформації. Позитивним кроком у Законопроєкті є розмежування цих двох способів захисту у самостійних статтях, а також законодавче закріплення правових позицій, які раніше існували виключно на рівні судової практики.

Водночас враховуючи позитивні зрушення, пов'язані із закріпленням двох окремих та самостійних норм, що встановлюють регулювання таких способів правового захисту як право на спростування та право на відповідь, окремі положення статей 294 та 295 Законопроєкту викликають наукові та практичні дискусії.

1. Стаття 294 – Право на спростування

Стаття 294 Законопроєкту є загалом суттєвим кроком уперед порівняно з чинною статтею 277 Цивільного кодексу України і в цілому відповідає вимогам Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) та рішенням Європейського суду з прав людини. (ЄСПЛ). Водночас окремі положення цієї статті потребують доопрацювання.

Стаття 294 Законопроєкту містить положення про те, що поширена інформація не може порушувати презумпцію невинуватості. Відповідно до Рекомендації Rec (2003)13, медіа мають право інформувати громадськість завдяки праву громадськості отримувати інформацію, у тому числі стосовно питань, що становлять суспільний інтерес, згідно зі Статтею 10 Конвенції, і що це є їхнім професійним обов'язком чинити так. Водночас права на презумпцію невинності, на

справедливий суд та на повагу до приватного та сімейного життя згідно зі статтями 6 та 8 Конвенції є основними вимогами, які слід поважати у будь-якому демократичному суспільстві. З урахуванням потенційно конфліктних інтересів, що захищаються статтями 6, 8 та 10 Конвенції, а також необхідності забезпечення балансу між цими правами, враховуючи факти кожної окремої справи, з належним ставленням до наглядової ролі Європейського суду з прав людини у забезпеченні виконання зобов'язань згідно з Конвенцією, одним із принципів Рекомендації Res (2003)13 є принцип «презумпції невинності», відповідно до якого погляди та інформація стосовно судових процесів, що відбуваються, мають передаватися або розповсюджуватися через медіа тоді, коли це не шкодить презумпції невинності підозрюваного або обвинуваченого.

Так само співставлення права громадськості на отримання інформації, що становить суспільний інтерес, зокрема щодо судових процесів та право на презумпцію невинності ставало предметом оцінки ЄСПЛ в низці рішень, зокрема, у справах [«Дюпюї та інші проти Франції» \(Dupuis and Others v. France\), ЄСПЛ, 07.06.2007 \(заява № 1914/02\)](#) та [«Кампос Дамасо проти Португалії» \(Campos Damasio v. Portugal\), ЄСПЛ, 24.04.2008 \(заява № 17107/05\)](#). У такій категорії справ суд вирішує, зокрема, чи інтерес громадськості бути поінформованою перевищує обов'язок поваги до права на презумпцію невинуватості. А також у випадку порушення презумпції невинуватості - чи є притягнення до відповідальності особи, що здійснила порушення, пропорційним втручання у здійснення її права на свободу вираження поглядів.

Водночас питання спростуванню недостовірної інформації належить до юрисдикції цивільного суду. Відповідно, встановлення в цивільному провадженні недостовірності інформації, яка стверджує про вчинення особою кримінального правопорушення, може створювати ризик фактичного підміщення юрисдикції кримінального суду. Це суперечить статтям 6 та 7 ЄКПЛ («Право на справедливий суд», «Ніякого покарання без закону»).

Доцільно надалі доопрацювати це положення з належним урахуванням норм процесуального права, зокрема, шляхом чіткого розмежування компетенції цивільних і кримінальних судів при вирішенні питань, пов'язаних із презумпцією невинуватості.

Також стаття 294 Законопроекту передбачає можливість знищення документа, в якому викладена недостовірна інформація, як засіб захисту. Такий підхід є надмірним та невідповідним, оскільки: по-перше, інформація не є тотожною документу, в якому вона зафіксована, а знищення документа не є тотожним спростуванню інформації і не охоплює максимальну кількість осіб, які раніше сприйняли поширену недостовірну інформацію; по-друге, подібний документ може бути доказом відповідно до процесуального законодавства, і його знищення

фактично означає знищення доказу. ЄСПЛ у справі [«Графов проти України» \(Grafov v. Ukraine\), ЄСПЛ, 18.12.2018 \(заява № 4809/10\)](#) зазначав, що необхідного балансу не буде досягнуто, якщо на зацікавлену особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар. Знищення документу як додатковий (послідовний) елемент спростування недостовірної інформації вбачається надмірним, оскільки таке знищення не може вважатись досягненням необхідного балансу.

Стаття 294 Законопроекту встановлює, що повідомлення недостовірної інформації про особу в листах, заявах, скаргах, інших формах звернення до органів правопорядку з метою перевірки такої інформації не є поширенням інформації. За законодавством України не надається визначення терміну «орган правопорядку» та не встановлено коло суб'єктів (органів, служб), що відносяться до органів правопорядку. Водночас чинне законодавство України застосовує термін «правоохоронний орган», до яких відносяться органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Національне антикорупційне бюро України тощо. Повідомлення третіх осіб про можливі факти правопорушень здійснюють не тільки до правоохоронних органів, а й до інших державних органів влади та їх посадових осіб, у тому числі тих, які здійснюють контроль за дотриманням законодавства, які відповідно до чинного законодавства не визначаються як органи правопорядку. Таким чином існує загроза неоднозначного правозастосування положень цієї норми. ЄСПЛ у справі [«Олссон проти Швеції» \(Olsson v. Sweden\), ЄСПЛ, 24.03.1988 \(заява № 10465/83\)](#) зазначив, що норма не може вважатися «законом», якщо вона не сформульована з достатньою точністю, щоб дозволити громадянину - за необхідності, з відповідною правовою допомогою передбачити тією мірою, яка є розумною за відповідних обставин, наслідки, до яких може призвести певна дія. Використання терміну «орган правопорядку» без деталізації породжує незрозумілість щодо віднесення до кола таких органів також інших контролюючих органів та осіб, до яких можуть звертатись особи та повідомляти інформацію про інших осіб з метою перевірки такої інформації.

Крім того, у контексті статті 294 проекту Закону, яка передбачає, що оціночні судження не підлягають спростуванню та/або доведенню їхньої достовірності, слід зазначити, що свобода вираження поглядів не є абсолютним правом, а отже, оціночні судження також повинні мати фактичне підґрунтя та не бути надмірними. ЄСПЛ у справі [«Пфайфер проти Австрії» \(Pfeifer v. Austria\), ЄСПЛ, 15.11.2007 \(заява № 12556/03\)](#) встановив, що відсутність фактичної основи під час оціночних суджень призводить до порушення права на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8 ЄКПЛ). Разом із цим в межах зазначеної статті слід також врахувати специфіку поширення інформації про публічних осіб та підвищений стандарт суспільного інтересу, що викладено в Резолюції 1165 (1998), а також у справі ЄСПЛ [«Аксель Шпрінгер проти Німеччини» \(Axel Springer AG v. Germany\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.02.2012 \(заява № 39954/08\)](#), в якій суд встановив систему критеріїв оцінки в залежності від

публічності особи. Відсутність положень про підвищений суспільний інтерес до публічних осіб та відповідно активнішого поширення інформації саме про таких осіб створює загрозу подання SLAPP-позовів (стратегічні позови проти участі громадськості), що є своєрідним зловживанням правом, коли позови подаються не з метою відновлення права (спростування недостовірної інформації тощо), а з метою перешкоджання діяльності журналістів (ведення ними розслідувань), та створення додаткового судового тиску. Відсутність у статті основ механізму запобігання SLAPP-позовів не відповідає Директиві (ЄС) 2024/1069.

Таким чином статтю 294 Законопроекту рекомендується доповнити нормами, які б ураховували особливості поширення інформації та її спростування щодо публічних осіб і державних органів влади. Також доцільно було б передбачити норму, яка визначала б зміст терміну «оціночні судження» та критерії надмірності. Крім того, з метою узгодження з європейськими стандартами у сфері свободи медіа рекомендується закріпити в ній положення, яке унеможливило б застосування судом забезпечення позову у вигляді заборони діяльності медіа чи обмеження дій журналіста до набрання судовим рішенням законної сили.

2. Стаття 295 – Право на відповідь

Право на відповідь, закріплене у статті 295 Законопроекту, не є новацією в українському законодавстві – таке право вже міститься в статті 43 ЗУ «Про медіа». Водночас зміст запропонованої норми суттєво відрізняється від змісту статті 43 ЗУ «Про медіа». Саме тому рекомендується внесення змін з метою узгодження між цими нормами.

Стаття 295 Законопроекту встановлює, що особа, особисте право якої порушено внаслідок поширення про неї інформації, має право на відповідь, яке не залежить від достовірності поширеної інформації. Стаття не містить жодного кваліфікуючого критерію (недостовірність, дифамаційний характер тощо), визначаючи лише підставу – «порушення особистого права». За такого формулювання будь-яке поширення інформації, незалежно від її достовірності, рівня критичності, наявності оціночного судження та суспільної значимості автоматично може стати підставою для вимоги публікації відповіді.

Такий підхід потенційно перетворює право на відповідь на механізм систематичного примушення медіа до публікацій та впливу на редакційну політику. ЄСПЛ у справі [«Екер проти Туреччини» \(Eker v. Turkey\), ЄСПЛ, 24.10.2017 \(заява № 24016/05\)](#) наголосив, що зобов'язання держави гарантувати свободу вираження поглядів не надає окремим особам чи організаціям необмеженого права доступу до медіа з метою просування своїх поглядів, а також, що держава повинна забезпечити, щоб відмова у доступі до медіа не становила свавільного та непропорційного втручання у свободу вираження поглядів. Директива 2010/13/ЄС (стаття 28) встановлює, що право на відповідь повинно бути обумовлено

нанесенням шкоди законним інтересам, зокрема, честі і репутації внаслідок подання неправдивих фактів. Так само в Резолюції (74) 26 зазначено, що відповідна особа повинна мати реальну можливість спростувати неправдиві факти щодо неї. Аналогічно Рекомендація Rec(2004)16 також вказує, що право на відповідь реалізується щодо інформації, де є недостовірні факти, які порушують особисті права.

Більше того, в статті 295 Законопроєкту відсутні будь-які обставини, за яких особа, що здійснила поширення інформації, має законне право відмовити в опублікуванні відповіді. Так, зокрема, в додатку «Мінімальні правила стосовно права на відповідь у пресі, по радіо, телебаченню та в інших періодичних медіа» до Резолюції (74) 26 йдеться про те, що національне законодавство може передбачити відмову в опублікуванні відповіді, зокрема, за умови, що прохання про опублікування відповіді не надано медіа в достатньо короткий строк. У цьому аспекті стаття 295 Законопроєкту також не містить жодних обмежень темпорального характеру стосовно того, коли зацікавлена особа має право звернутись з вимогою висвітлення відповіді, та протягом якого строку після поширення інформації така вимога має бути реалізована, що створює додатковий ризик зловживання правом, визначеним цією статтею Законопроєкту, враховуючи відсутність вказаних обмежень. ЄСПЛ у справі [«Екер проти Туреччини» \(Eker v. Turkey\), ЄСПЛ, 24.10.2017 \(заява № 24016/05\)](#) також підкреслив, що новини є швидкопсувним товаром, і затримка їх публікації, навіть на короткий період, цілком може позбавити їх усієї цінності та інтересу. Відсутність строків також суперечить вимозі якості закону (foreseeability) за практикою ЄСПЛ ([«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\), ЄСПЛ, 26.04.1979 \(заява № 6538/74\)](#)).

Враховуючи зазначене, статтю 295 Законопроєкту слід доповнити відповідними кваліфікуючими критеріями, а також передбачити граничний строк для реалізації права на відповідь та обставини, за яких може бути відмовлено у поширенні відповіді.

В. Право на примирення, заборону поширення інформації та відшкодування шкоди (статті 296–299)

1. Стаття 296 – Право на примирення

В Україні вже діє Закон України «Про медіацію», який регулює порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), проте, така медіація ґрунтується на відповідному договорі про її проведення. Також врегулювання спору може відбуватися в межах мирових угод у судових провадженнях. Водночас стаття 296 Законопроєкту є новелою, яка запроваджує добровільне позасудове врегулювання конфлікту, пов'язаного з поширенням недостовірної інформації, шляхом вибачення як способу примирення. Такий підхід узгоджується з Резолюцією ГА ООН 60/147 (§22(e)), відповідно до якої сатисфакція

може включати принесення публічних вибачень, у тому числі визнання фактів та відповідальності.

Частина 1 статті 296 Законопроекту передбачає обмеження суб'єктного кола осіб, які можуть ініціювати примирення, надаючи таке право лише особі, яка поширила недостовірну інформацію, а не потерпілій особі, або особі, яка порушила особисте право в інший спосіб, крім як поширенням інформації. Такий підхід фактично позбавляє інших осіб можливості ініціювати примирення як спосіб врегулювання спірної ситуації та відновлення порушених прав. ЄСПЛ у справі [«Джіхан Озтюрк проти Туреччини» \(Cihan Öztürk v. Turkey\), ЄСПЛ, 09.06.2009 \(заява № 17095/03\)](#) вказував, що національні суди могли розглянути інші санкції, такі як вибачення або опублікування свого рішення, яким встановлено наклепницький характер відповідних висловлювань.

Також частини 3 та 4 статті 296 Законопроекту встановлюють, що примирення не виключає застосування інших способів захисту особистих прав та що при розгляді справи суд враховує примирення як обставину, «що має істотне значення». Вжите поняття «істотне значення» не розкриває своєї суті, що призводить до незрозумілості того, які саме юридичні наслідки настають у разі вибачення. ЄСПЛ у справі [«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\), ЄСПЛ, 26.04.1979 \(заява № 6538/74\)](#) підкреслював, що норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована з достатньою точністю. Рекомендується уточнити частину 4 статті 296 Законопроекту, розкривши юридичні наслідки «істотності» обставини вибачення.

Частина 2 статті 296 Законопроекту передбачає можливість звернення з пропозицією про примирення до членів сім'ї або близьких родичів у разі смерті або оголошення фізичної особи померлою. Як вже було зазначено вище, норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована з достатньою точністю. Запропонована редакція не визначає черговості прийняття пропозиції про примирення, не вирішує питання про те, чи відмова одних осіб позбавляє можливості звернення до інших, та не узгоджена зі статтею 325 Законопроекту, яка закріплює перелік осіб, що володіють «особистими немайновими правами після смерті». Практика ЄСПЛ підтверджує, що захист почуттів родичів померлого підпадає під сферу застосування статті 8 Конвенції. Відповідно, рекомендується деталізувати частину 2 статті 296 Законопроекту та узгодити її зі статтею 325 Законопроекту.

2. Стаття 297 – Право вимагати заборони поширення інформації

Стаття 297 Законопроекту фактично відтворює статтю 278 чинного Цивільного кодексу України («Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права»), передбачаючи захист у вигляді заборони поширення як вже

опублікованої, так і тієї інформації, розповсюдження якої передбачається у майбутньому.

Частина 1 статті 297 проєкту Закону передбачає, що у разі порушення особистого немайнового права у примірнику друкованого медіа, частині фільму, програми або іншого журналістського доробку, який готується до випуску, суд може заборонити їх поширення. Однак ця стаття не покладає на позивача жодного обов'язку довести нагальну необхідність такої заборони, а також не вимагає від суду оцінювати суспільний інтерес у поширенні цієї інформації. ЄСПЛ у справах [«Мослі проти Сполученого Королівства» \(Mosley v. the United Kingdom\)](#), ЄСПЛ, 10.05.2011 (заява № 48009/08) та [«Обсервер і Гардіан проти Сполученого Королівства» \(Observer and Guardian v. the United Kingdom\)](#), ЄСПЛ, 26.11.1991 (заява № 13585/88) підкреслив, що попередні обмеження поширення інформації вимагають найретельнішого контролю, особливо щодо друкованих медіа, оскільки новини швидко втрачають свою актуальність, а затримка їх публікації навіть на короткий час може повністю позбавити їх цінності та суспільного інтересу. Суд вказував, що попередня заборона виправдана лише за умови дотримання балансу між особистим правом та загальним суспільним інтересом. Відсутність такого балансу у статті 297 створює ризик її використання як інструменту цензури. Рекомендується доповнити статтю положенням, яке зобов'язуватиме позивача довести нагальну необхідність встановлення такої заборони та те, що вона не призведе до необґрунтованого обмеження доступу громадськості до суспільно важливої інформації. Наведена вище практика ЄСПЛ свідчить про те, що, хоча попередня заборона поширення інформації принципово відрізняється від заборони щодо вже опублікованого матеріалу, застосування обох інструментів є виправданим лише за умови досягнення справедливого балансу між захистом особистого права та загальним суспільним інтересом. Водночас наявність чи відсутність суспільного інтересу, а також баланс між суспільним інтересом та особистими правами, зокрема, правом на приватність, повинні оцінюватися судом з урахуванням обставин кожної конкретної справи.

Як уже зазначалося в коментарі до статті 294 Законопроєкту, у ньому відсутні положення, які б визначали особливості поширення інформації щодо публічних осіб та суб'єктів владних повноважень. У рішенні ЄСПЛ [«Лінгенс проти Австрії» \(Lingens v. Austria\)](#), ЄСПЛ, 08.07.1986 (заява № 9815/82) суд зазначив, що межі допустимої критики є, відповідно, ширшими щодо політика як публічної особи, ніж щодо приватної особи. На відміну від приватної особи, політик неминуче та свідомо відкриває себе для ретельного аналізу й оцінки кожного свого слова та вчинку з боку журналістів і громадськості загалом, у зв'язку з чим він має проявляти більшу терпимість до критики. Безсумнівно, стаття 10 пункт 2 ЄКПЛ дозволяє захищати репутацію інших – тобто всіх осіб – і цей захист поширюється також на політиків, навіть коли вони діють не як приватні особи; але в таких випадках вимоги такого захисту мають бути зважені

з огляду на інтереси відкритого обговорення політичних питань. Відсутність зазначених положень в статті Законопроекту створює ризик застосування ч. 1 ст. 297 Законопроекту не як норми захисту особистого права, а як важіль цензури. Враховуючи зазначене, рекомендується доповнити статті положеннями, які передбачають заборону поширення інформації за умовами доведення позивачем у суді нагальної потреба такої заборони та відсутності порушення інтересів суспільства на важливу інформацію (суспільного інтересу), зокрема, враховуючи підвищений суспільний інтерес до публічних осіб.

Частина 2 статті 297 Законопроекту передбачає, що якщо усунення порушення неможливе, суд може вилучити наклад (тираж) медіа, видання, фільму тощо з метою їх знищення. Знищення всього тиражу через порушення в одному матеріалі суперечить принципу пропорційності, закріпленому в практиці ЄСПЛ ([«Аксель Шпрінгер проти Німеччини» \(Axel Springer AG v. Germany\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.02.2012 \(заява № 39954/08\)](#)). Рекомендується конкретизувати частину 2 статті 297 Законопроекту з урахуванням принципу пропорційності.

3. Статті 298–299 – Відшкодування майнової та моральної шкоди

Стаття 298 Законопроекту відтворює положення статті 280 чинного Цивільного кодексу України і містить уточнення щодо того, що шкода підлягає відшкодуванню у повному обсязі. Стаття 299 Законопроекту, яка аналогом статті 298 Законопроекту, закріплює право на компенсацію моральної шкоди та вводить новацію щодо можливості публічного вибачення з боку органу публічної влади, що відповідає вимогам Резолюції ГА ООН 60/147 (§22(e)).

Водночас обидві статті мають спільний недолік: вони не містять системних посилань на суміжні глави Законопроекту, що регулюють питання відповідальності за шкоду, а також не закріплюють вимоги пропорційності між обсягом шкоди та характером порушення. Відповідно до практики ЄСПЛ [«Аксель Шпрінгер проти Німеччини» \(Axel Springer AG v. Germany\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.02.2012 \(заява № 39954/08\)](#); [«Фон Ганновер проти Німеччини \(№ 2\)» \(Von Hannover v. Germany \(no. 2\)\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.02.2012 \(заява № 40660/08\)](#), під час визначення обсягу відшкодування необхідно враховувати, чи становила поширена інформація внесок у дискусію, що має суспільний інтерес, та чи є потерпіла особа публічною. Крім того, глава 91 Законопроекту («Відповідальність за шкоду», стаття 1412) передбачає можливість зменшення розміру відшкодування у разі, якщо потерпілий без поважних причин не вжив розумних заходів для запобігання збільшенню шкоди, тоді як статті 298–299 говорять лише про «повний» обсяг відшкодування, що породжує внутрішню суперечність. Також має враховуватись принцип пропорційності та індивідуальний підхід при визначенні розміру компенсації, а також те, що відшкодування дозволяє особі відновити свої права. Це узгоджується з позицією ЄСПЛ у справі [«Шеванова проти Латвії» \(Shevanova v. Latvia\), ЄСПЛ \[ВП\], 07.12.2007 \(заява № 58822/00\)](#), в якій Суд нагадав, що стаття 8 ЄКПЛ, як і будь-яке інше положення Конвенції або її

Протоколів, повинна тлумачитися таким чином, щоб гарантувати не теоретичні чи ілюзорні права, а права, які є практичними та ефективними. Таким чином, рекомендується встановити узгодженість між статтями 298–299 та суміжними главами Законопроєкту, а також закріпити вимогу застосування принципу пропорційності з урахуванням суспільного інтересу до поширеної інформації та статусу потерпілої особи як публічної особи.

С. Право на честь та репутацію (стаття 324)

Стаття 324 Законопроєкту вперше на законодавчому рівні розкриває поняття «честь» та «репутація», пов'язуючи їх із поняттям «доброзвичайності» (*boni mores*), що закріплено у статті 6 Законопроєкту. Такий підхід до визначення понять підвищує точність закону та відповідає позиції ЄСПЛ, викладеній, зокрема, у справі [«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\)](#), ЄСПЛ, 26.04.1979 (заява № 6538/74), відповідно до якої норма повинна бути сформульована з достатньо чітко.

Частина 2 статті 324 Законопроєкту визначає репутацію виключно як «набуту особою суспільну оцінку її ділових та/або професійних якостей». Водночас, відповідно до практики ЄСПЛ, право особи на захист своєї репутації визначається статтею 8 як частина права на повагу до приватного життя, а репутація особи є частиною її особистої ідентичності та психологічної цілісності ([«Пфайфер проти Австрії» \(Pfeifer v. Austria\)](#), ЄСПЛ, 15.11.2007 (заява № 12556/03)). Репутація, таким чином, не обмежується діловими та/або професійними якостями. Отже, слід розширити визначення репутації у Законопроєкті без її обмеження тільки діловими та професійними якостями.

Частина 3 статті 324 Законопроєкту встановлює, що фізична особа «має право формувати, змінювати та/або використовувати свою репутацію в різних сферах своєї діяльності». Однак у разі, якщо репутація є суспільною оцінкою, то саме суспільство, а не фізична особа, її формує та змінює, ґрунтуючись на поведінці такої особи. Особа може за власним бажанням лише вчиняти певні дії, що потенційно можуть вплинути на формування та зміну суспільної оцінки щодо такої особи, з чого формується її репутація. При цьому використання репутації може бути як через використання особистого блага для досягнення різних цілей, наприклад: просування товарів та послуг, збільшення довіри до продукту тощо.

Д. Право на інформацію та право на особисту інформацію (статті 326–327)

Стаття 326 Законопроєкту є прямою аналогом статті 302 чинного Цивільного кодексу України з незначними змінами. Законопроєкт доповнює перелік прав такими діями, як створення інформації та її захист.

Стаття 326 встановлює, що обмеження права на інформацію можливе «у випадках, визначених Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом». Такий підхід фактично відкриває можливість запровадження додаткових підстав та цілей

обмеження права на інформацію за межами вичерпного переліку, встановленого статтею 34 Конституції України та статтею 10 ЄКПЛ. Підстави обмеження права, закріплені у Конституції та ЄКПЛ, співпадають: обмеження допускається в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, для запобігання заворушенням та злочинам, охорони здоров'я, захисту репутації або прав інших осіб, запобігання розголошенню конфіденційної інформації та підтримання авторитету і неупередженості судочинства. Цю норму рекомендується узгодити із зазначеним вичерпним переліком.

Стаття 326 Законопроекту встановлює, що особа, яка поширює інформацію з офіційних джерел (органи влади, публічні електронні реєстри, офіційні сайти, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність. Вживання слова «тощо» робить визначення поняття «офіційні джерела» відкритим для тлумачення, що не узгоджується з практикою ЄСПЛ щодо зрозумілості закону та передбачуваності наслідків його застосування ([«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\), ЄСПЛ, 26.04.1979 \(заява № 6538/74\)\)](#)). Рекомендується вдосконалити та конкретизувати поняття «офіційні джерела».

Частина 3 статті 326 встановлює, що фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності. Разом із тим ця норма не встановлює жодного стандарту або правил такої перевірки. ЄСПЛ у справі [«Bladet Tromsø i Stensaas проти Норвегії» \(Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway\), ЄСПЛ \[ВП\], 20.05.1999 \(заява № 21980/93\)](#) зазначав, що гарантія статті 10 для журналістів, які висвітлюють питання загального інтересу, залежить від умови, що вони діють добросовісно та надають точну і достовірну інформацію відповідно до етики журналістики. Статті 3 та 6 Законопроекту встановлюють принципи добросовісності та доброзвичайності як засади приватного права. Рекомендується удосконалити частину 3 статті 326, закріпивши в ній стандарт перевірки як обов'язок здійснювати її обросовісно, з належною обачністю та відповідно до *boni mores* (добрих звичаїв).

2. Стаття 327 – Право на особисту інформацію

Стаття 327 Законопроекту є своєрідним продовженням статті 326 і передбачає право на окремий вид інформації – ту, що стосується самої особи. Стаття загалом має декларативний характер і не містить конкретизації щодо кола інформації, яку можна визнати особистою, що загалом ґрунтується на широкому розумінні поняття «приватне життя» у практиці ЄСПЛ ([«Сатакуннан Марккінапюрссі та Сатамедіа проти Фінляндії» \(Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland\), ЄСПЛ \[ВП\], 27.06.2017 \(заява № 931/13\)\)](#)).

Частина 1 статті 327 визначає особисту інформацію як таку, що «в обсязі, в якому вона створює загрозу для особистої безпеки фізичної особи». Критерій «особиста безпека» не дає відповіді на питання, про яку саме безпеку йдеться: безпеку життя,

майнову безпеку тощо. Це суперечить вимозі правової визначеності ([«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\)](#), ЄСПЛ, 26.04.1979 (заява № 6538/74)). Рекомендується конкретизувати зміст поняття «особиста безпека».

У статтях 321, 327 та 336 Законопроекту відбувається поступове зближення понять «особиста інформація» та «персональні дані», що може призвести до правової невизначеності щодо застосовності правил Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) до захисту особистих прав. Рекомендується визначити співвідношення захисту персональних даних та іншої особистої інформації для запобігання їх ототожнення.

Частина 2 статті 327 встановлює право особи вимагати надання особистої інформації про себе у доступній формі, повною обсязі, достовірно та актуально, однак не визначає кола суб'єктів, на яких покладається відповідний обов'язок, та строків надання такої інформації. ЄСПЛ у справі [«Ейрі проти Ірландії» \(Airey v. Ireland\)](#), ЄСПЛ, 09.10.1979 (заява № 6289/73) підкреслював, що Конвенція гарантує не теоретичні, а практичні та ефективні права. Без визначення суб'єктів зобов'язання та строків стаття залишається декларативною.

Е. Цифрові права особи: цифровий образ, право на забуття, особисті нотатки та цифрова приватність (статті 321, 328, 332, 336)

1. Стаття 321 – Право на цифровий образ

Стаття 321 Законопроекту є новацією, яка не має прямих аналогів у праві інших держав. Вона є спробою об'єднати в одній нормі питання GDPR (Загальний регламент ЄС про захист персональних даних), deepfake (синтетичні (згенеровані штучним інтелектом) зображення, відео або аудіо, що імітують реальну особу або події), маркування ШІ-контенту та прав на зображення, визначивши таку сукупність як «цифровий образ» та надавши йому статус самостійного об'єкта особистих немайнових прав. Така новаційність породжує низку зауважень та питань, відповіді на які на даному етапі надати важко без широкого суспільного обговорення та імплементації наукового підходу.

Частина 1 статті 321 визначає цифровий образ як сукупність будь-яких форм представлення та вирізняння особи в цифровому середовищі, таких як «облікові записи, ..., персональні дані, ... тощо». Застосування слова «тощо» та відкритого переліку створює ситуацію, коли будь-який користувач, що стикається з цифровим образом певної особи, не зможе передбачити правомірність своїх дій. Крім того, зміст терміну «використання» у частині 2 статті 321 також залишається невизначеним. Це суперечить вимогам зрозумілості та передбачуваності закону ([«The Sunday Times проти Сполученого Королівства \(№ 1\)» \(The Sunday Times v. The United Kingdom \(no. 1\)\)](#), ЄСПЛ, 26.04.1979 (заява № 6538/74)). Рекомендується визначити повний перелік форм цифрового образу та розкрити зміст поняття «використання»

Стаття 321 Законопроекту не містить виключень для використання цифрового образу в контексті суспільного інтересу щодо публічних осіб. Як було зазначено вище, ЄСПЛ неодноразово наголошував на необхідності дотримання балансу між особистими правами та суспільними інтересами. Відповідно, використання цифрового образу не може бути обмежено особою у разі, якщо таке використання є складовою дискусії, що має суспільний інтерес, а ця особа має публічний статус.

Стаття 321 Законопроекту визначає персональні дані як складову цифрового образу. Натомість Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR) визначає онлайн-ідентифікатор як різновид персональних даних, а не навпаки, та встановлює власний широкий перелік операцій з опрацювання даних. Такий підхід може призвести до правової невизначеності щодо застосовності правил Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) до захисту цифрового образу. Враховуючи зазначене, рекомендується визначити співвідношення захисту персональних даних та цифрового образу.

Частина 4 статті 321 встановлює, що створення цифрового контенту, що реалістично імітує зображення, голос, манеру поведінки особи, можливе лише за її згодою. ЄСПЛ у справі [«Еон проти Франції» \(Eon v. France\), ЄСПЛ, 14.03.2013 \(заява № 26118/10\)](#) підкреслив, що сатира є формою художнього вираження та соціального коментаря, і будь-яке втручання у право митця використовувати цей засіб вираження поглядів слід розглядати з особливою ретельністю. Рекомендується доповнити норму виключеннями для творів, що є формою художнього вираження та соціального коментаря.

2. Стаття 328 – Право на забуття

Стаття 328 Законопроекту є запозиченням статті 17 Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) («Право на стирання (право бути забутим)»). Запровадження права на забуття на законодавчому рівні є позитивним кроком. Водночас стаття 328 передбачає знищення інформації через її неактуальність або через втрату суспільного інтересу, не встановлюючи критеріїв актуальності та інтересу, що породжує правову невизначеність та неузгодженість зі статтею 17 Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR). ЄСПЛ у справі [«М.Л. та W.W. проти Німеччини» \(M.L. and W.W. v. Germany\), ЄСПЛ, 28.06.2018 \(заяви № 60798/10 та 65599/10\)](#) зазначив, що права особи, яка стала предметом контенту, доступного в Інтернеті, повинні бути збалансовані з правом громадськості бути поінформованою про минулі події та сучасну історію, зокрема через цифрові архіви преси. Окрім цієї основної функції, преса має вторинну, але тим не менш - цінну роль у підтримці архівів, що містять новини, які були повідомлені раніше, та їх доступності для громадськості. У зв'язку з цим ЄСПЛ наголошує на суттєвому внеску інтернет-архівів у збереження та доступність новин та інформації. Такі архіви є важливим джерелом для освіти та історичних досліджень, особливо тому, що вони легкодоступні для громадськості та, як правило, безкоштовні.

Враховуючи зазначене, рекомендується встановити критерії актуальності та інтересу та гармонізувати статтю 328 Законопроекту з вимогами статті 17 Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR).

3. Стаття 332 – Право на особисті нотатки

Стаття 332 Законопроекту є новелою цивільного законодавства України та вперше комплексно закріплює право особи на особисті нотатки, у тому числі створені в електронній формі. До таких нотаток віднесено: документи, записки, замітки, щоденники, особисті архівні матеріали, зображення, аудіо-, відеозаписи, листування в месенджерах, sms- та mms-повідомлення та інші матеріали, що містять особисту інформацію. Такий підхід загалом відповідає міжнародним стандартам захисту приватного життя та сучасному розвитку цифрових комунікацій. Зокрема, стаття 12 Загальної декларації прав людини, стаття 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантують кожній особі право на повагу до приватного життя та кореспонденції.

Такий підхід загалом відповідає стандартам захисту приватного листування та сучасній практиці ЄСПЛ ([«Барбулеску проти Румунії» \(Barbulescu v. Romania\), ЄСПЛ, 05.09.2017 \(заява № 61496/08\)](#); [«Гелфорд проти Сполученого Королівства» \(Halford v. the United Kingdom\), ЄСПЛ, 25.06.1997 \(заява № 20605/92\)](#) та [«Копленд проти Сполученого Королівства» \(Copland v. the United Kingdom\), ЄСПЛ, 03.04.2007 \(заява № 62617/00\)](#)), яка підтверджує, що електронні комунікації охоплюються гарантіями статті 8 Конвенції.

Водночас стаття 332 Законопроекту містить низку недоліків. По-перше, стаття не визначає критеріїв «публічного характеру» інформації, що створює невизначеність щодо розмежування приватної та публічної інформації та суперечить принципу правової визначеності. По-друге, частина 3 статті 332 Законопроекту породжує потенційний конфлікт прав учасників листування, оскільки кожен з них одночасно є суб'єктом права на приватність і носієм інформації. Практика ЄСПЛ ([«Барбулеску проти Румунії» \(Barbulescu v. Romania\), ЄСПЛ, 05.09.2017 \(заява № 61496/08\)](#)) виходить із того, що право на конфіденційність належить усім учасникам комунікації. По-третє, частина 6 статті 332 Законопроекту передбачає можливість доступу до особистих нотаток за рішенням суду для цілей кримінального провадження, однак не містить чітких критеріїв доступу, меж втручання та гарантій захисту. ЄСПЛ наполягає на відповідності заходів спостереження критеріям необхідності та пропорційності. По-четверте, стаття 332 Законопроекту не встановлює спеціального режиму захисту особливо чутливої інформації (медичних чи психологічних даних), що не відповідає стандартам, встановленим у [«Z проти Фінляндії» \(Z v. Finland\), ЄСПЛ, 25.02.1997 \(заява № 22009/93\)](#) та [«С. та Марпер проти](#)

[Сполученого Королівства» \(S. and Marper v. the United Kingdom\), ЄСПЛ \[ВП\], 04.12.2008 \(заяви № 30562/04 та 30566/04\).](#)

4. Стаття 336 – Право на цифровий особистий простір (цифрову приватність)

Стаття 336 Законопроєкту вперше закріплює у цивільному законодавстві України право особи на цифровий особистий простір (цифрову приватність), до якого відносяться цифрова кореспонденція, метадані комунікацій, пошукові запити, історія інтернет-активності, дані геолокації та дані, згенеровані системами штучного інтелекту. Такий підхід загалом відповідає міжнародним стандартам захисту приватного життя. Включення метаданих, пошукових запитів та геолокаційних даних до змісту цифрової приватності відповідає практиці ЄСПЛ ([«Узун проти Германії» \(Uzun v. Germany\), ЄСПЛ, 02.09.2010 \(заява № 35623/05\); «Бенедік проти Словенії» \(Benedik v. Slovenia\), ЄСПЛ, 24.04.2018 \(заява № 62357/14\)\)](#)). Разом із тим стаття 336 Законопроєкту має низку суттєвих недоліків.

По-перше, частина 2 статті 336 Законопроєкту встановлює, що обробка даних допускається лише за згодою особи, що є значно вужчим підходом, ніж система підстав обробки персональних даних за Регламентом (ЄС) 2016/679 (GDPR). Так, стаття 6 Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) передбачає шість законних підстав обробки, зокрема: виконання договору, дотримання законного зобов'язання, захист суспільного інтересу тощо. Встановлення «згоди» як єдиної підстави може створити суттєві проблеми для функціонування систем відкритих даних, журналістських розслідувань, антикорупційного контролю та OSINT-інструментів.

По-друге, стаття не містить жодного виключення щодо обробки даних публічних осіб або інформації з відкритих державних реєстрів, що у поєднанні зі статтями 321 та 332 Законопроєкту може створити надмірні обмеження для публічно доступної інформації, всупереч практиці ЄСПЛ.

По-третє, відсутність у статті 336 Законопроєкту процесуальних гарантій щодо доступу держави до цифрових даних та відсутність спеціального режиму захисту для журналістів, адвокатів та правозахисників суперечить стандарту «суворої необхідності», встановленому у справі [«Сабо та Віші проти Угорщини» \(Szabó and Vissy v. Hungary\), ЄСПЛ, 12.01.2016 \(заява № 37138/14\)](#) та позиції Великої Палати ЄСПЛ у справі [«Big Brother Watch та інші проти Сполученого Королівства» \(Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom\), ЄСПЛ \[ВП\], 25.05.2021 \(заяви № 58170/13, 62322/14 та 24960/15\)](#).

По-четверте, стаття не містить гарантій відповідно до Регламенту ЄС 2024/1689 (EU AI Act) щодо даних, згенерованих системами штучного інтелекту.

F. Право на інформаційний спокій (стаття 337)

Стаття 337 Законопроєкту вперше закріплює у цивільному законодавстві України право особи на інформаційний спокій, тобто право не відповідати на дзвінки,

повідомлення чи електронні листи поза робочим часом або часом, визначеним договором («право на відключення», right to disconnect). Такий підхід відповідає законодавству низки держав ЄС (Франція, Іспанія, Португалія), а також статті 8 ЄКПЛ та статті 31(2) Хартії основних прав Європейського Союзу.

Частина 1 статті 337 Законопроекту поширює право на інформаційний спокій на всіх фізичних осіб без будь-яких виключень для публічних службовців чи осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування. Це може створити ризик використання права на інформаційний спокій як підстави для уникнення комунікації з журналістами, громадськістю або запитувачами публічної інформації. [«Угорський Гельсінський Комітет проти Угорщини» \(Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary\), ЄСПЛ, 08.11.2016 \(заява № 18030/11\)](#) підтвердив, що право на доступ до інформації суспільного інтересу є складовою свободи вираження поглядів. Відсутність виключень для публічних осіб може створити конфлікт між правом на інформаційний спокій та принципом відкритості діяльності публічної влади.

Частина 2 статті 337 Законопроекту встановлює, що реалізація права на інформаційний спокій не може бути підставою для юридичної відповідальності або інших негативних наслідків. Разом із тим стаття не містить процедурного механізму захисту особи від прихованих форм негативних наслідків (погіршення умов праці, неформальна дискримінація, відмова у просуванні по службі), тому ризикує залишитися декларативною.

Частина 3 статті 337 Законопроекту допускає обмеження права на інформаційний спокій «у випадках, визначених договором», що фактично дозволяє договірне обмеження особистого немайнового права без встановлення меж та гарантій захисту. Водночас у більшості держав ЄС право на відключення закріплюється як мінімальний стандарт, від якого не допускається повна відмова договором.

У чинній редакції стаття фактично перекладає весь тягар реалізації права на особу, яка повинна самотійно вирішувати, чи відповідати на повідомлення або дзвінки. Натомість у законодавстві інших країн ЄС, наприклад у актах цивільного законодавства Франції та Португалії основний акцент зроблений саме на обов'язку роботодавця утримуватися від вимоги постійної доступності працівника. Крім того, стаття 337 не пов'язує право на інформаційний спокій із захистом психологічного здоров'я, що суперечить сучасній практиці ЄС, яка розглядає постійну цифрову доступність як чинник ризику для психологічного добробуту.

Г. Цифрові права юридичної особи: цифровий образ та цифрова приватність (статті 345, 353)

1. Стаття 345 – Право юридичної особи на цифровий образ

Стаття 345 Законопроекту є відповідником статті 321 Законопроекту (право фізичної особи на цифровий образ) і поширює аналогічний режим на юридичних осіб. У

порівнянні зі статтею 321, стаття 345 замінює поняття «персональних даних» посиланням на «електронні підписи, печатки та інші форми індивідуалізації в цифровому середовищі», відображаючи таким чином специфіку юридичних осіб. Така ідея нормативного закріплення цифрової ідентичності юридичних осіб є позитивною, однак її реалізація у запропонованій редакції викликає низку суттєвих зауважень.

Частина 1 статті 345 визначає цифровий образ юридичної особи як «будь-які форми її представлення в цифровому середовищі», включаючи облікові записи, акаунти, персональні сторінки, цифрові профілі, у тому числі в соціальних мережах та системах електронного урядування, а також електронні підписи, печатки та інші форми індивідуалізації. Таке визначення є надмірно широким і нечітким.

По-перше, поняття «будь-які форми представлення» у поєднанні з відкритим переліком («зокрема», «інші форми») не відповідає вимозі правової визначеності. ЄСПЛ, як було неодноразово зазначено вище, підкреслював, що норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована з достатньою точністю, щоб особа – за потреби за юридичною консультацією – могла передбачити наслідки своїх дій. В умовах відкритого переліку будь-яка третя особа, що посилається на юридичну особу в цифровому просторі, не може бути впевнена, чи є її дії правомірними з точки зору прав цієї юридичної особи на цифровий образ.

По-друге, на відміну від фізичних осіб, юридичні особи виступають суб'єктами більш широких зобов'язань щодо публічного розкриття інформації, прозорості або є об'єктами суспільного контролю. Запропонована редакція не містить жодних винятків для обов'язкового оприлюднення інформації, що створює ризик конфлікту з вимогами інших законодавчих актів, які зобов'язують юридичних осіб у примусовому порядку розкривати певну інформацію.

Частина 2 статті 345 Законопроекту надає юридичній особі право на вільне створення та/або використання свого цифрового образу, надання дозволу на його використання, а також право вимагати виправлення, обмеження поширення або видалення недостовірної інформації щодо нього.

Право вимагати виправлення, обмеження поширення або видалення недостовірної інформації є запозиченням концептуального апарату Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR). Однак Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR) прямо визначає, що його дія поширюється виключно на фізичних осіб. Таким чином, перенесення режиму прав суб'єктів даних на юридичних осіб у рамках цивільного кодексу без відповідного системного обґрунтування може призвести до суперечностей у правозастосуванні.

Водночас позитивним є прямий зв'язок права на виправлення з критерієм достовірності інформації. На відміну від статті 295 Законопроекту (право на відповідь), яка не обумовлює право на відповідь достовірністю поширеної інформації, стаття 345 Законопроекту у частині 2 пов'язує відповідне право саме з

критерієм недостовірності інформації, що є більш узгодженим зі стандартами ЄСПЛ.

2. Стаття 353 – Право юридичної особи на цифровий особистий простір (цифрову приватність)

Стаття 353 Законопроєкту поширює на юридичних осіб право на цифровий особистий простір (цифрову приватність), яке для фізичних осіб закріплено у статті 336 Законопроєкту. Поняття «приватності» нерозривно пов'язане з людською гідністю та автономією особи. Стаття 8 ЄКПЛ захищає «приватне і сімейне життя», «житло» і «листування». Хоча ЄСПЛ у ряді справ поширив певні гарантії статті 8 і на юридичних осіб – зокрема, щодо захисту від необґрунтованих обшуків бізнес-приміщень – обсяг таких гарантій є суттєво вужчим, ніж для фізичних осіб, і не охоплює «цифрового особистого простору» в тому значенні, яке вкладається у цю статтю Законопроєкту.

Частина 1 статті 353 визначає, що юридична особа має право на цифровий особистий простір (цифрову приватність). Сам факт використання словосполучення «особистий простір» стосовно юридичної особи є юридично некоректним, оскільки юридичні особи не мають «особистості» у розумінні природних осіб – вони є штучними правовими конструкціями.

Частина 2 статті 353 Законопроєкту встановлює, що обробка даних щодо цифрового образу юридичної особи можлива «лише за її згодою та з дотриманням вимог закону». Ця норма відтворює аналогічну проблему статті 336 Законопроєкту (щодо фізичних осіб) і є більш проблематичною у контексті юридичних осіб.

По-перше, стаття 6 Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) передбачає рівноправні законні підстави для обробки персональних даних, серед яких «згода» є лише однією з них. Встановлення «згоди» як єдиної підстави суперечить цій системі, а оскільки положення Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) не поширюється на юридичних осіб як суб'єктів даних, Законопроєкт фактично запроваджує для них більш обмежувальний режим, ніж той, що встановлений Регламентом (ЄС) 2016/679 (GDPR) для фізичних осіб, що є концептуально непослідовним.

По-друге, обробка даних про юридичних осіб (у тому числі даних про їхній цифровий образ) є невід'ємною складовою низки публічних функцій та законної діяльності: ведення Єдиного державного реєстру; здійснення регуляторного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; журналістські розслідування; перевірка даних про контрагента перед укладенням господарських договорів. Вимога отримання «згоди» юридичної особи для здійснення всіх цих видів обробки даних – включаючи обробку публічно доступних даних з офіційних реєстрів – є практично непридатною.

По-третє, практика ЄСПЛ у справах, пов'язаних з доступом до інформації про юридичних осіб ([«Угорський Гельсінський Комітет проти Угорщини» \(Magyar Helsinki](#)

[Bizottság v. Hungary](#)), ЄСПЛ, 08.11.2016 (заява № 18030/11)), послідовно підтверджує, що суспільний інтерес в отриманні інформації про суб'єктів господарювання, які здійснюють публічно значиму діяльність, є законною підставою для поширення відповідної інформації.

Частина 5 статті 353 Законопроекту встановлює, що «підстави та порядок обмеження права юридичної особи на цифровий особистий простір (цифрову приватність) визначають цей Кодекс та/або інший закон».

Загальна конструкція відповідає вимозі статті 8 ЄКПЛ щодо законності обмежень права на приватність. Однак норма не містить жодних субстантивних вимог до обмежень: ні критерію законної мети, ні вимоги необхідності в демократичному суспільстві, ні принципу пропорційності. Стосовно юридичних осіб, де порогові критерії правомірного втручання є нижчими, ніж для фізичних осіб, повна відсутність субстантивних вимог у нормі ризикує залишити простір для непропорційних обмежень без відповідного правового механізму контролю.

V. Висновки та рекомендації

Законопроект № 15150 у частині, що є предметом цього висновку, відображає загальну позитивну тенденцію щодо модернізації та вдосконалення цивільного законодавства України. Законодавче закріплення окремих норм у окремих статтях, кодифікація усталеної судової практики, а також спроба комплексного врегулювання цифрових прав особи у нових статтях 321, 328, 332, 336, 337, 345 та 353 є кроками, що наближують Україну в напрямку до відповідності стандартам Ради Європи та Європейського Союзу.

У сфері класичних особистих немайнових прав Законопроект здійснює важливий поступ: розмежування права на спростування та права на відповідь в окремих статтях 294 та 295 усуває концептуальний недолік чинного регулювання; введення позасудового примирення (стаття 296) розширює інструментарій врегулювання інформаційних конфліктів; перше нормативне визначення понять «честь» та «репутація» (стаття 324) підвищує точність закону та відповідає стандарту правової визначеності ЄСПЛ. Разом з тим у цих самих статтях виявлено ряд системних недоліків: відсутність диференційованого підходу до публічних та приватних осіб у статтях 294, 295, 297 та 324; недостатня правова визначеність відкритих формулювань у статтях 294, 296, 326 та 327; непропорційні засоби захисту у вигляді знищення документа (стаття 294) та тиражу видання (стаття 297); відсутність кваліфікуючих критеріїв та строків реалізації права на відповідь (стаття 295).

У сфері цифрових прав фізичних осіб (статті 321, 328, 332, 336, 337) Законопроект демонструє амбіційну спробу охопити широкий спектр сучасних цифрових відносин. Включення метаданих, пошукових запитів та геолокаційних даних до змісту цифрової приватності (стаття 336), закріплення права на забуття (стаття 328), захист особистих нотаток у цифровій формі (стаття 332) та визнання права на

інформаційний спокій (стаття 337) – усе це є позитивними новаціями, що відповідають сучасним тенденціям правового регулювання. Водночас встановлення «згоди» як єдиної підстави обробки цифрових даних (стаття 336), відсутність процесуальних гарантій доступу держави до цифрових даних, неузгодженість з вимогами Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR) та відсутність виключень для публічних осіб (стаття 337) суттєво знижують якість пропонованого регулювання.

Також слід відмітити проблематику статей 345 та 353 Законопроєкту, що поширюють систему цифрових прав на юридичних осіб. Попри позитивну ідею нормативного закріплення цифрової ідентичності та цифрової безпеки юридичних осіб, реалізація цієї ідеї у запропонованій редакції потребує суттєвого переосмислення. Застосування до юридичних осіб категорій «особистого простору» та «цифрової приватності», розроблених для захисту людської гідності та автономії природних осіб, суперечить усталеній практиці ЄСПЛ. Встановлення «згоди» юридичної особи як єдиної підстави обробки даних про її цифровий образ (стаття 353, частина 2) створює загрозу для перешкоджання регуляторного нагляду, антикорупційного контролю та журналістської діяльності – тобто саме тих видів суспільно значущої діяльності, захист яких є одним із ключових пріоритетів права ЄС та стандартів Ради Європи. Відсутність у статтях 345 та 353 виключень для журналістської діяльності, OSINT-аналізу та обов'язкового публічного розкриття є особливо критичним недоліком саме для норм, що регулюють права юридичних осіб, оскільки ЄСПЛ визнає щодо юридичних осіб значно ширші можливості держави при обмеженні приватності.

Загальною проблемою всіх статей, які були проаналізовані, є відсутність анти-SLAPP механізмів та будь-яких засобів протидії використанню норм про захист особистих немайнових прав як інструменту SLAPP. Це суперечить зобов'язанням України у сфері протидії стратегічним позовам проти участі громадськості, закріплених у Рекомендації CM/Rec(2024)2 Ради Європи та Директиві (ЄС) 2024/1069.

Узагальнюючи, Законопроєкт є значним поступальним кроком розвитку українського цивільного законодавства, проте в частині, що є предметом цього висновку, потребує суттєвого доопрацювання перед прийняттям у другому читанні.

Рекомендації

1. Статті 294, 295, 297, 321, 324, 336, 345 та 353: доповнити диференційованими нормами щодо публічних осіб, які визначали б підвищений стандарт допустимої критики та суспільного контролю відповідно до практики ЄСПЛ.
2. Статті 294, 296, 321, 326, 327 та 337: усунути відкриті формулювання («тощо», «орган правопорядку», «особиста безпека», «істотне значення»), замінивши їх конкретними та вичерпними визначеннями відповідно до вимоги правової визначеності.

3. Статті 294 та 297: вилучити положення про знищення документа та знищення тиражу як непропорційних способів захисту; переглянути порядок попередньої заборони поширення інформації з урахуванням принципу пропорційності та вимоги суспільного інтересу.
4. Стаття 295: доповнити кваліфікуючими критеріями права на відповідь відповідно до стандартів Рекомендації Rec(2004)16 та Директиви 2010/13/ЄС, а також встановити чіткі строки надання відповіді та підстави для відмови в опублікуванні.
5. Статті 321, 327, 328, 332, 336: гармонізувати між собою та з вимогами Регламенту (ЄС) 2016/679 (GDPR); встановити систему законних підстав обробки цифрових даних замість монопідстави «згоди»; закріпити спеціальний режим захисту особливо чутливої інформації та категорій осіб (журналістів, адвокатів, правозахисників).
6. Стаття 336: доповнити процесуальними гарантіями доступу держави до цифрових даних відповідно до стандарту «суворої необхідності» та гарантіями відповідно до Регламенту ЄС 2024/1689 (AI Act).
7. Статті 345 та 353: переосмислити концептуальну основу; встановити систему законних підстав обробки даних; передбачити виключення для регуляторного нагляду, антикорупційного контролю та журналістської діяльності; доповнити статтю субстантивними критеріями обмеження права (законна мета, необхідність, пропорційність).
8. Включити анти-SLAPP механізми, що унеможливляють запровадження судом забезпечення позовів у вигляді заборони діяльності медіа або обмеження дій журналістів до набрання законної сили рішенням суду, відповідно до стандартів Директиви (ЄС) 2024/1069 та Рекомендації CM/Rec(2024)2 Ради Європи, а також з урахуванням рекомендацій, викладених в [Юридичному висновку щодо законодавчих змін про захист громадської участі від явно необґрунтованих претензій або зловживань судовими процесами в Україні \(LEX_2026_09 від 27.02.2026 року\)](#), підготовленому Радою Європи в лютому 2026 року.
9. Забезпечити внутрішню узгодженість між статтями, а також узгодити їх з нормами законодавства ЄС та практикою ЄСПЛ.